

א. שלח כהן אחר לקדש לו גרושה — התוס' נקטו שנחשב 'בר חיובא' ואין שליח לדבר עבירה. ואילו הרמב"ן הרשב"א והר"ן נקטו שאינו בר חיובא, מפני שאינו מוזהר על קידושי אחרים.

ב. ישנה דעת אמוראים במקום אחר שאף המקיף את הקטן בעצמו פטור. ומאידך אשה המקפת חייבת. וסוגיתנו אינה נוקטת כדעה זו.

שלח אשה להקיף אדם גדול — רש"י ועוד ראשונים כתבו שגם בזה המשלח חייב [אלא שדיברו חכמים בדבר המצוי יותר]. ויש מפרשים (מובא ברשב"א ועוד) שבגדול הואיל ואינה יכולה להקיפו בלא דעתו, המשלח פטור לדברי הכל. [ואם תאמר מאי שנא מכהן המשלח לקדש לו גרושה, שגם היא מוזהרת בדבר (כביבמות פד: ובפשטות אין לחלק בין איסור הביאה לקידושין, וצ"ב) ואינה מתקדשת ללא רצונה. ודוחק להעמיד בשוגגת. ואפשר הואיל וכתב 'כי יקח' ולא כי תקח, אין הפעולה מתייחסת אלא לבעל או לשלוחו, משא"כ במקיף וניקף, המעשה נעשה ע"י שניהם, המקיף והניקף יחד. ויש לסייע מכך לדברי הר"א ממיץ (מובא ברשב"א נדרים צ: — כהסבר החת"ס אה"ע ח"א קג) שאיסור האשה בפסולי כהונה הוא משום הכשלת הכהן בעבירה ולא איסור עצמי].

לדברי רב סמא אף בכגון זה אין שליח לדבר עבירה. ואולם באופן שלשליח אין אפשרות בחירה אם לעשות אם לא — יש שליח לדבר עבירה. [שלא כדברי ר' יוחנן חזר בגמ' לקנות לו הגנבה, גם אם חצר משום שליחות נתרבתה].

א. יש מהראשונים שסוברים שבכל מקום שהשליח שוגג באיסור, הרי זה כבעל כרחו — ויש שליח לדבר עבירה. ויש חולקים.

ועוד דנו אודות מלך השולח שליח לדבר עבירה, אפשר שכיון שהשליח כפוי בדבר, יש שליח לדבר עבירה.

ב. יש שנקטו כרבינא (הגהות מיימוניות. וכן הביא הרמ"א להלכה). ואולם הש"ך האריך להוכיח מהראשונים דקיימא לן כרב סמא, כמו שהביאו הרא"ש והר"ן מהרמ"ה. (וע' בישוב דברי הרמ"א במנחת חינוך נד, מו [תוספת מן המחבר]. ושם כתב שלדעתו הש"ך (ביו"ד פד; קס סקכ"ב) חזר בו ופסק כרבינא).

והריטב"א (ב'חדשים') הביא מרביתו שאין כאן מחלוקת כלל אלא כל אחד נוקט טעם שונה. ג. יש מי שצדד שבעבירה דרבנן, כל שהשליח אינו בר חיוב — לדברי הכל יש שליח לדבר עבירה (ע' שער המלך — יו"ט ו, ט).

אופנים נוספים והלכות מסוימות שיש בהם שליח לדבר עבירה — ע' בקדושין מא-מב.

דפים י — יא

כו. א. האם קטנים יש להם תורת 'חצר' ו'ארבע אמות' לקנות?

ב. מהן ההשלכות היוצאות מן השאלה האם קנין חצר נתרבה משום שליחות או משום 'ידו'?

א. אמר ריש לקיש משום אבא כהן ברדלא: קטנה אין לה חצר ואין לה ארבע אמות. ורבי יוחנן משום רבי ינאי אמר: יש לה.

לפי הסבר אחד בגמרא, לענין גט לא נחלקו שקונה את הגט בחצר ובארבע אמות, מפני שקנין חצר בגט נתרבה מ'יד' (ונתן בידה ושלחה...), וכשם שיש לקטנה יד לקבל גיטה (שהרי אין צריך דעתה להתגרש), כך יש לה חצר וד' אמות. אלא מחלוקתם אמורה לענין מציאה, האם יש להשוותה לגט אם לאו.

או אפשר, בקטנה הכל מודים שלמדים מציאה מגט. לא נחלקו אלא בקטן, האם למדים קטן מקטנה אם לאו.

או אפשר שאין כלל מחלוקת ביניהם, חכם אחד דיבר לענין מציאה ואחד לענין גט. או אחד דיבר על קטנה ואחד על קטן.

א. הרי"ף והרמב"ם (זכיה ומתנה ד, ט) ועוד ראשונים פסקו שקטנה יש לה חצר ויש לה ד' אמות, הן לענין גט הן לענין מציאה, אבל קטן לא.

יש אומרים שקטנה שיש לה אב ולא נשאת עדיין — אין לה יד (ער"ן). ישנן דעות שלענין גט אין לקטנה ארבע אמות. ויש אומרים אף חצר אין לה. (ע' גטין עה ובראשונים שם וכאן).

ב. הרמב"ם הוזה מתנה למציאה בענין זה (וכן משמע בר"ן). והראב"ד השיגו, שסובר במתנה אף הקטן זוכה בחצר ובד' אמות.

ג. מדברי רב אשי להלן (יב.) ומפירושו התוס' עולה שקטנה אינה קונה בחצר אלא כשעומדת לצדה, דומיא דיד. יש אומרים בין בגט ובין במתנה ויש אומרים דוקא בגט, אבל במתנה קונה אפילו אינה עומדת בצדה (ע"ש בחדושי הריטב"א החדשים ועוד).

ב. מבואר בגמרא שאם חצר נתרבתה משום שליחות, קטן שאין עושה שליח אין לו קנין חצר [ולא ד' אמות]. ואם משום ד' — כשם שיש לו יד לדברים מסוימים (כגון קטנה המקבלת גטה), כך יש לו חצר לאותם דברים.

[ואולם לענין דבר עבירה — החצר קונה לאדם אף אם נתרבתה משום שליחות, כי בכגון זה שאין השליח בר חיובא ואין לו אפשרות בחירה, יש שליח לדבר עבירה, כנ"ל].

מבואר בגמרא שלענין גט לדברי הכל חצר משום יד נתרבתה. ולענין דיני ממונות אפשר שהדבר שנוי במחלוקת. ואפשר שבקטנה לדברי הכל יש ללמוד מציאה מגט ורק לענין קטן מחלוקת.

רב אשי אמר (יב.) חצר משום יד מועילה, ולא גרעה משליחות. הלכך כשהלוקח אינו עומד בצד החצר, אינו קונה משום יד אלא משום שליחות, ולכן אין קונה לו לחובתו אלא מדעתו. [כן הוא לדעת עולא, אבל לר' אושעיא (בגטין עז:), אפילו אינו בצדה מועיל משום ד' כל שמשמרת לדעתו].

כאמור לעיל, הרי"ף והרמב"ם פוסקים שחצר של בת נלמדת מ'יד' ושל בן מ'שליחות' (וע' נוב"ק אה"ע פב, ח). יש אומרים אף במתנה, ויש אומרים בגט דוקא שחוב הוא לה.

דף יא

כו. מציאת הפקר הנמצאת בתוך שדה של אדם, האם זכתה לו שדה? מה הדין בצבי מהלך ובצבי רץ, בגזולות המדדים והפורחים?

ראה אנשים רצים אחר מציאה ואמר 'זכתה לי שדה' — זכתה לו. וכן הדין בצבי שבור או בגזולות שלא פרחו, שרץ אחריהם ומגיעים (רבי ירמיה אמר רבי יוחנן) קודם שיצאו משדהו. (רש"י). והוא שעומד בצד שדהו (רב יהודה אמר שמואל; עולא; רבה בר בר חנה).

היה עומד בצד השדה ולא אמר כלום — התוס' נקטו שזכה בה, וברמב"ם משמע שלא זכה (ע' הל' זכיה ומתנה ד, ט; חו"מ רסח, ג וע"ש בהגר"א. וכן נראה דעת הרמב"ן. וכן נקטו הר"ן והריטב"א שצריך שיגלה דעתו שרוצה לקנות, ע"ש).

היה צבי רץ (באופן שאינו מגיעו. תוס') או גוזלות מפריחים — לא אמר כלום וכל הקודם זכה. מבואר בגמרא שבחצר המשתמרת קנה אפילו שלא מדעתו (ר' יוסי בר' חנינא) ואינו עומד בצדה. יש מי שסובר שאין קנין חצר מועיל באבידה שיש לה בעלים, ואפילו נתיאשו בעליה (ע' מרדכי להלן כו בשם רבנו ברוך). ויש מי שפרש דבריו דוקא שלא מדעתו, אבל מדעתו מועיל הקנין אף באבידה (עפ"י בית הלוי ח"ג מה, ט).

כח. מה דין ה'שכחה' באופנים דלהלן?

א. זכור ולבסוף שכוח.

ב. שכח בעיר.

ג. התחיל לקצור ושכח ממנו שלפניו וממה שלאחריו.

א-ב. ושכחת עמר בשדה — בשדה, שכוח מעיקרו — שכחה, זכור ולבסוף שכוח — אין שכחה. אבל בעיר (— משנכנס האיש לעיר שכח. רש"י) אפילו זכור ולבסוף שכוח — שכחה. [ואין לדרוש להפך, לומר ששכחת העיר אינה שכחה כלל — שכבר נתרבתה שכחת העיר מלגר ליתום ולא למנה יהיה]. ופרשו הטעם, הואיל ועומד אצל השדה הרי קנתה לו חצרו (וכאילו קדם וזכה מן ההפקר), משא"כ בעיר.

פירוש 'זכור ולבסוף שכוח' — שהניחו שם מדעתו והפועלים שכחו, ובשעת שכחת הפועלים הוא היה זכור, ולבסוף שכח הוא. [והואיל ומשבא לכלל שכחה, כלומר כשהפועלים שכחו, הוא היה זכור — זכתה לו שדהו]. אבל מה שהוא זכור בשעה שהפועלים זוכרים אין זה 'זכור ולבסוף שכוח', שא"כ כל אדם יאמר מתחילה תזכה לי שדי ובטלה תורת שכחה. (עפ"י תוס' ורמב"ן. והראב"ד פירש באופן אחר. עריטב"א).

ג. שלפניו — אין שכחה. שלאחריו — יש שכחה, שהוא ב'בל תשוב'. זה הכלל כל שהוא בכל תשוב (לרבות קרן זוית. תוס') — שכחה. שאינו בכל תשוב — אינו שכחה.

כט. האם מתנות כהונה ולויה ועניים ניתנות בקנין חליפין או באגב?

רבא סבר, הואיל וטובת הנאה אינה ממון, אי אפשר להקנות מתנות לכהן ללוי או לעני על ידי קנין חליפין או אגב. אבל דחו בגמרא ואמרו שאפשר להקנות המתנות בקנין אגב, ורק בחליפין אי אפשר משום ש'נתינה' כתוב בהן ואילו קנין חליפין דרך מקח וממכר הוא.

דפים יא — יב

ל. מה דין קנין חצר במציאת הפקר במתנה ובגט, באופנים דלהלן?

א. שלא מדעת הקונה.

ב. אינו עומד בצד חצרו.

ג. חצר שאינה משתמרת.

ד. חצר שאינה שלו אלא שכורה לו.

ה. חפץ הנזרק באויר החצר; חפץ המתגלגל או בעל חיים רץ.